

Univerzita Karlova
Evangelická teologická fakulta

Bakalářská práce

Venkovní volnočasové aktivity romské mládeže navštěvující nizkoprahová zařízení

Michaela Felcmanová

Vedoucí práce: Mgr. Pavel Kuchař, Ph.D.

Studijní program: B7508 Sociální práce

Studijní obor: Pastorační a sociální práce

2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci s názvem Venkovní volnočasové aktivity romské mládeže navštěvující nízkoprahová zařízení napsala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů.

V Jablonci nad Nisou dne 6. 4. 2023

Michaela Felcmanová

Anotace

Bakalářská práce je studií venkovních volnočasové aktivity romské mládeže v Libereckém kraji. V rámci práce se zaměřuji na vysvětlení základních pojmů, které se týkají volnočasových aktivit, pedagogiky volného času ve venkovním prostředí a pojmů týkajících se nízkoprahových zařízení. Dále předkládám další možnosti práce s mládeží, které by se daly využívat v rámci nízkoprahových zařízení. Cílem mé práce je zjistit zda venkovní volnočasové aktivity mají pozitivní potenciál pro práci s romskou mládeží. V rámci výzkumu jsem oslovila deset nízkoprahových klubů v Libereckém kraji, přičemž jsem zkoumala, jak pracují zaměstnanci v jednotlivých zařízeních s klienty ve venkovním prostředí.

Klíčová slova

volný čas, Romové, mládež, nízkoprahová zařízení, zážitková pedagogika, volnočasová pedagogika, venkovní prostory, streetwork, klienti

Summary

This Bachelor thesis is a study of the outdoor leisure activities of a Roma youth in Liberec region. Within the thesis, I focus on explaining the basic concepts related to leisure activities, outdoor leisure pedagogy and concepts related to low-threshold facilities. Furthermore, I present other possibilities of working with youth that could be used in the context of low-threshold facilities. The aim of my work is to find out whether outdoor leisure activities have a positive potential for working with Roma youth. As part of my research, I approached ten low-threshold facilities in the Liberec region, examining how the staff in each facility works with clients in the outdoor environment.

Key words

Leisure time, Roma, youth, low-threshold facilities, experiential pedagogy, leisure pedagogy, outdoor activities, streetwork, clients

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala vedoucímu mé práce panu Mgr. Pavlu Kuchařovi, Ph.D. za odborné rady a podporu při zpracování mé práce. Dále bych chtěla poděkovat mému manželovi, rodině a přátelům, kteří mi v průběhu psaní byli oporou a pomocnou rukou. Také bych ráda poděkovala všem vedoucím nízkoprahových zařízení, kteří mi poskytli rozhovory.

Obsah

1	Úvod	1
2	Volnočasové aktivity	2
2.1	Volný čas	2
2.2	Význam volného času.....	2
2.3	Omezení pro smysluplné trávení volného času u mládeže.....	3
2.4	Rizikové chování ve volném čase a jeho prevence	4
2.5	Trávení volného času venku.....	6
2.6	Pohyb jako důležitá součást života	7
3	Pedagogika volného času ve venkovním prostředí.....	9
3.1	Pedagogika volného času	9
3.2	Zážitková pedagogika	10
3.3	Zážitková pedagogika v přírodě	11
4	Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež	12
4.1	Charakteristika nízkoprahového zařízení pro děti a mládež.....	12
4.2	Pozice NZDM v současném systému sociálních služeb	12
4.3	Princip nízkoprahovosti.....	13
4.4	Způsob fungování NZDM.....	14
4.5	Streetwork.....	15
4.6	Romská mládež jako cílová skupina	16
5	Výzkumná část	18
5.1	Cíl výzkumu	18
5.2	Výzkumný vzorek	18
5.3	Metoda výzkumu.....	22
5.4	Analýza údajů	24
5.5	Interpretace zjištěných informací, diskuze a závěr	35
6	Literatura:.....	39

1 Úvod

Tato bakalářská práce je zaměřena na volnočasové aktivity romské mládeže navštěvující nízkoprahová zařízení, a to konkrétně na volnočasové aktivity prováděné venku, v přírodě či v městských parcích a obdobných venkovních veřejně přístupných plochách. Toto zaměření práce vychází z následující teze. Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež (dále jen NZDM) jsou využívána především ze strany dětí pocházejících ze sociálně vyloučených komunit. NZDM jim poskytují zázemí, které v často nevyhovujících a přelidněných bytech nemají, a to jak pro školní práci tak pro zábavu a smysluplné trávení volného času. Z velké části jsou klienty NZDM právě děti z romských rodin.

Obvyklou obtíží NZDM je nicméně určitá odtažitost ze strany klientů, nechuť ke kontaktu s terénními pracovníky. Ti tak stále více musí vyhledávat svoje potenciální klienty v terénu, přibližovat se prostředí, ve kterém potenciální klienti tráví svůj volný čas přirozeně. Rozvoj venkovních aktivit, zábavných i edukativních, tak může být mostem pro podchycení i odtažitějších klientů. I v další práci s mládeží NZDM pak mohou být venkovní aktivity zásadním zpestřením, které může u mládeže posílit vztah k přírodě, k pohybu venku a v neposlední řadě i ke zdravému životnímu stylu.

Hlavním cílem této bakalářské práce je tak zjistit, jestli mohou venkovní volnočasové aktivity představovat smysluplnou variantu práce s romskou mládeží v rámci poskytování služeb NZDM. Spolu s tím práce zjišťuje, zda jsou nějaké venkovní aktivity ze strany NZDM organizovány, nakolik jsou u klientů úspěšné, a jak jsou na jejich provádění zaměstnanci těchto zařízení připraveni.

V teoretické části práce nejprve detailně rozeberu klíčové tematické oblasti, kterých se téma mé práce týká. V kapitole 2 tak provedu výklad k pojmu volnočasové aktivity se zaměřením na venkovní volnočasové aktivity. V kapitole 3 pak naváží výkladem o oboru pedagogiky volného času, přičemž se zaměřím na zážitkovou pedagogiku. Ta má dle mého názoru největší potenciál obohatit výchovně zaměřené aktivity mládeže ve venkovním prostředí. Jako organizace s potenciálem využít tyto aktivity při práci s mládeží a při prevenci proti rizikovému trávení volného času uvažuji právě nízkoprahová zařízení pro děti a mládež. Toto své východisko opírám v kapitole 4 o podrobný výklad účelu těchto zařízení, popisu jejich činnosti a rozboru jejich obvyklé klientely. V rámci rozboru obvyklé klientely NZDM vysvětlím, proč se moje práce zaměřuje na romskou mládež.

2 Volnočasové aktivity

2.1 Volný čas

Před vysvětlením samotného pojmu volnočasové aktivity je vhodné definovat úplně základní pojem, a to volný čas. Volný čas je dle J. Pávkové ten čas, kdy můžeme odpočívat, rekreovat se, zájmově se vzdělávat, bavit se, jakkoli se zapojit do dobrovolně společenských činností.¹ Mohli bychom tedy říct, že volný čas má určité funkce, které můžeme rozdělit na funkce odpočinku, zábavy či rozvoje osobnosti, přičemž je nutné si být vědomi, že tyto funkce se vzájemně prolínají. Ve volném čase jde hlavně o to, aby se činnosti v něm vykonávané dělaly dobrovolně, jedinec by si tedy měl být vědom toho, že tyto činnosti může, ale zároveň nemusí vykonávat.²

2.2 Význam volného času

Volný čas můžeme pojmově i jako hodnotu. V. Spousta se vyjadřuje o volném čase jako o určité veličině, která určuje míru svobody jedince. Přitom předpokládá, že volný čas je ze strany jedince využíván v rámci rodiny či širší společnosti, pro pracovní či mimopracovní činnosti, a zároveň je tento volný čas využíván ku prospěchu člověka a rozvoje jeho kvalit.³

Dobře strávený volný čas může vést i k osobní pohodě, kterou M. Blatný definuje takto: „*dlouhodobý či přetrvávající emoční stav, ve kterém je reflektována celková spokojenost člověka s vlastním životem.*“ Jako hlavní komponenty osobní pohody zmiňuje dlouhodobě prožívané emoce, jejich frekvence a intenzitu. K osobní pohodě přispívá vysoká míra pozitivních emocí a nízká míra negativních. Neopomíjí také štěstí a životní spokojenost.⁴

Volný čas je důležitý pro kvalitu našeho života. Pokud bychom rozdělili kvalitu života na subjektivní a objektivní, v obou případech hraje trávení volného času svou roli. U subjektivní kvality života jde hlavně o to, jak je člověk emocionálně naladěný, spokojený se životem atd., jde o vnitřní vnímání pohody ze strany samotného jedince. U objektivních požadavků na kvalitu života jde o to, jak se člověk potýká se sociálními a materiálními nástrahami života, jak je úspěšný při naplňování očekávání ze strany ostatních lidí, jakého jedinec dosáhl sociálního statusu a jakým disponuje fyzickým

---

¹ PÁVKOVÁ, Pedagogika volného času, s. 13

² VESELÁ, Jak ve volném čase? s. 5

³ SPOUSTA, Metody a formy výchovy ve volném čase, s. 12

⁴ BLATNÝ, Psychologie osobnosti, s. 198

zdravím.⁵ Množství volného času a způsob jeho trávení tak zjevně nemusí být určující jen pro subjektivní hodnocení kvality života, ale také pro hodnocení objektivní. Také naše koníčky či volnočasové aktivity jsou ze strany společnosti předmětem hodnocení. Stejně tak se způsob trávení volného času může přímo propisovat do našeho fyzického stavu.

Způsob trávení volného času je obzvláště u mladých lidí sledován důsledněji, neboť u nich má větší význam pro formování jejich osobnosti, zvyšování kvalifikace, k jejich kulturnímu rozvoji. Na druhou stranu, pokud je volný čas mladými lidmi tráven rizikově, může to mít i celoživotní negativní dopady na schopnost osobnostního rozvoje a rozvoje společenských kompetencí. Rizikové trávení volného času je u mladých lidí často spojeno s formováním rizikových, antisociálně zaměřených skupin.⁶

V dnešní moderní době, ve které stále více mizí nutnost fyzické práce, se častěji zdůrazňuje i zdravotně-hygienický význam volného času. V rámci tohoto aspektu se zdůrazňují přínosy trávení volného času v jiném prostředí, než ve kterém tráví jedinci většinu dne, což jsou většinou vnitřní prostory školy či práce. Volnočasové aktivity by se měly od obvyklých činností lišit jak svým charakterem, tak fyzikálním prostředím. Venkovní prostředí by mělo mít oproti sedavým aktivitám převážně provozovaným v interiérech potenciál pro rozvoj fyzicky náročnějších aktivit.⁷

2.3 Omezení pro smysluplné trávení volného času u mládeže

Při prvním pohledu na možnosti trávení volného času v dnešní době je snadné podlehnout dojmu, že se mladým lidem naskýtá nekonečně mnoho možností pro jeho smysluplné využití. Je třeba si nicméně uvědomit zásadní omezení, kterým někteří mladí lidé čelí. Ne všichni mladí lidé mají možnost se z důvodu sociálních či ekonomických do smysluplných aktivit ve volném čase zapojit.

Příčin těchto omezení lze uvést několik. Se sociálním vyloučením je často spojeno riziko, že se jedinec ani neseťká nebo nedostane do kontaktu s atraktivní nabídkou způsobu smysluplného trávení volného času v jeho okolí. Ve stále větší míře se ve společnosti totiž projevují i příjmové nerovnosti. Velká část mimoškolních aktivit musí být ze strany rodičů hrazená, což pochopitelně vylučuje mládež z chudších rodin. Jelikož se v sociálně vyloučených komunitách kumulují sociálně-ekonomické problémy, děti z těchto komunit

---

⁵ VYMĚTAL, Úvod do psychoterapie, s. 214-215

⁶ VESELÁ, Jak ve volném čase? s. 5

⁷ Tamtéž s. 8

mají velmi často problémy se zvládnutím základních sociálních kompetencí, tedy s chováním v kolektivu, s respektováním autorit, disciplínou. Chybí jim motivace, potýkají se s malou sebedůvěrou nebo nezájmem, stagnují a nemají snahu svou situaci měnit. Jejich zapojení do organizovaných volnočasových aktivit je tak komplikováno i těmito sociálními handicapy.⁸

Všeobecně mají ovšem děti relativně hodně volného času, je tedy v zájmu společnosti jim nabídnout způsoby trávení času co nejhodnotnější. Bylo by pro společnost příliš zjednodušující tuto odpovědnost celkově přesunout na rodinu. Takové zjednodušení třeba J. Pávková odmítá, když tvrdí, že rodina nemůže tuto roli zastupovat v takovém rozsahu, v jakém jí děti a mládež potřebují. Nejbližší rodina nemá na kompletní zajištění trávení volného času u dětí dostatečné materiální vybavení, kvalifikaci a hlavně čas. Pávková také zdůrazňuje, že rodina nemůže zastoupit sdružování ve vrstevnických skupinách, které je typické pro dospívající děti. Tím směřuje k tomu, že trávení volného času dětí a mládeže je legitimní společenskou agendou, ve které mají oficiální společenské struktury navíc možnost působit na mládež výchovně. Pávková tvrdí, že mladí lidé nemají dostatečné zkušenosti, nedovedou se orientovat ve všech oblastech zájmových činností. Z uvedeného tedy vyplývá, že potřebují vést. Pokud má pak toto pedagogické ovlivňování fungovat, mělo by splňovat určité podmínky. Mělo by být nenásilné, nabízené činnosti pestré a přitažlivé, účast by měla být dobrovolná. Podle věku dětí, mentální i sociální vyspělosti, a i charakteru rodinné výchovy se dále mění míra ovlivňování při činnostech ve volném čase.⁹

2.4 Rizikové chování ve volném čase a jeho prevence

S ohledem na výklad v předchozí kapitole je na místě podrobněji rozebrat i rizika spojená s nevhodnými formami trávení volného času u mládeže. Sociálně-ekonomická omezení pro smysluplné trávení volného času jsou de facto zároveň příčinou trávení volného času rizikovým způsobem. Absence náplně volného času vede k nudě a často k formování vrstevnických skupin, které mají tendenci rozvíjet anti společenské (asociální) formy zábavy.¹⁰

Je třeba vycházet z toho, že určitá míra experimentování s rizikovými způsoby chování je v období adolescence do jisté míry považováno za součást vývoje. U většiny mladých

---

⁸ PÁVKOVÁ, Pedagogika volného času, s. 15-16

⁹ Tamtéž, s 13-14

¹⁰ MATOUŠEK, Práce s rizikovou mládeží, s. 14-15

lidí je přitom takové chování dočasné a samo s věkem odezní. Rizikové chování bývá zároveň do jisté míry funkční, neboť pomáhá řešit aktuální potřeby jedince – konkrétně zvyšovat jeho sebevědomí, pocit identity, zapojení se do skupiny vrstevníků apod.¹¹

I při vědomí popsaných benefitů je třeba zdůraznit, že za nejrizikovější období z pohledu nevhodného trávení volného času, je považována právě adolescence. V tomto věku mohou přijímané rizikové vzorce chování člověka ohrožovat i v dalším životě. Důsledky rizikového chování mládeže tak představují ekonomické zatížení pro celou společnost. Světová zdravotnická organizace tak dokonce popsala syndrom rizikového chování v dospívání, jenž zahrnuje tři oblasti, které se navzájem kombinují, usnadňují společně svůj vznik a mají společné příčiny:

1. Zneužívání návykových látek – vykazuje obecně dlouhodobě nepříznivý trend, klesá věk uživatelů a roste podíl dívčí populace;
2. Negativní jevy v oblasti psychosociálního vývoje – maladaptace, poruchy chování, agrese, delikvence, kriminalita, sociální fobie, sebepoškozování a suicidalita;
3. Rizikové chování v oblasti reprodukční – předčasný sex, předčasné rodičovství (těhotenství před devatenáctým rokem se považuje za předčasné a nežádoucí, protože vzájemně kolidují potřeby dospívající matky a rostoucího plodu), časté střídání partnerů, pohlavní nemoci.¹²

V reakci na popsaná rizika a specifika u mládeže se tak rozvíjí agenda prevence sociálně patologických jevů při trávení volného času u mládeže. Dle J. Veselé platí, že: „*Volný čas dětí nemůže být ponechán živelnému využití, ale je zapotřebí ho v zájmu společenském i v zájmu rozvoje dětí samých vhodně ovlivňovat.*“¹³ Volný čas je tak sice mezi mladými lidmi velmi ceněn, ale mnohdy je špatně využíván. Pokud má být trávení volného času hodnotné a smysluplné, měl by zahrnovat i aktivity směřující k určitému rozvoji schopností a dovedností.¹⁴

Prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže ve volném čase se tak zaměřuje především na následující oblasti: drogová závislost, alkoholismus a kouření, kriminalita

---

¹¹ HALAMOVÁ, Kabíček in Sobotková, Rizikové a antisociální jednání v adolescenci, s. 45

¹² Tamtéž, s. 45

¹³ VESELÁ, Jak ve volném čase?, s. 8

¹⁴ SPOUSTA, Metody a formy výchovy ve volném čase, s. 13

a delikvence, virtuální drogy, patologické hráčství, šikanování, vandalismus, a jiné formy násilného chování, xenofobie, rasismus, intolerance.¹⁵

Výkon preventivních aktivit je možné systematizovat do tří rovin. V první rovině se nachází primární prevence, která má široké pole působnosti, zaměřuje se více méně na všechny obyvatele. Zpravidla jde o všeobecné vzdělávací a informační působení oficiálních struktur na společnost. V druhé rovině nastupuje sekundární prevence, která se již zaměřuje na jedince s určitými patologickými sklony, nebo je u nich zvýšená pravděpodobnost, že se dostanou do situací, kde nastanou problémy. Typickým příkladem jsou právě děti ze sociálně vyloučených lokalit, či minoritní mládež. Terciální prevence již řeší vzniklé problémy, usiluje o to, aby nedošlo k recidivě u těch jedinců, kteří se dostali do problémů.

J. Pávková tento model kritizuje, když konstatuje, že jeho systematika vychází od „problému“. Systém prevence nelze podle ní postavit na tom, že je zaměřený pouze na řešení problematických jevů. Mladý člověk ještě není podle Pávkové plně rozvinutý, úspěšnost práce s mladými lidmi tedy závisí na „možnostech“ dítěte nebo mladého člověka. Její kritika tedy staví na tom, aby byla prevence postavena na rozvoji daných možností mladých lidí. V prevenci by se tak měla kombinovat preventivní funkce výchovného působení s rozvojovou funkcí, jen tak se vytvoří komplexní systém v péči o děti a mládež. Jde tedy o to poskytnout mladému člověku místo, kde by mohl být sám sebou a cítit se bezpečně, místo, kde by si mohl osvojovat sociální role a vytvářet svou identitu.¹⁶

2.5 Trávení volného času venku

Na nejjobecnější rovině lze význam pobytu v přírodním prostředí odvodit z určitých závěrů evoluční ontologie. M. Stella a M. Stibral zdůrazňují, že lidská mysl byla zformována během období vývoje lidského druhu pobytem ve volném prostředí pleistocénní (1,8 milionu let až 12 tisíc let před současností) východní Afriky. Své životní návyky svázané s pobytem v prostředí volné krajiny začal člověk dramaticky měnit až před nedávnem – přibližně před 10 tisíci lety.¹⁷ Příroda byla tudíž tím, co po stovku generací spolu s rodičovskou péčí nejvýrazněji utvářelo duchovní kostru lidské osobnosti.

---

¹⁵ PÁVKOVÁ, Pedagogika volného času, s. 41,

¹⁶ Tamtéž, s. 41-42

¹⁷ Dostupné z: <https://www.envigogika.cuni.cz/index.php/Envigogika/article/view/41/44>

Učila člověka správně vnímat, pociťovat, hodnotit, respektovat, spolupracovat i bojovat.¹⁸

Příroda tak představuje prostředí, které může být pro trávení volného času silně podnětné, a zároveň všestranně využitelné. Trávení času v přírodě navíc vhodně doplňuje životní způsoby moderní společnosti, která velkou část času tráví sedavým způsobem, fyzická námaha je do velké míry eliminována, většina aktivit se odehrává v interiérech či v městském zastavěném prostředí. Přírodní prostředí přitom disponuje potenciálem pro poznávání přírodních jevů a procesů, využívání zdravého prostředí pro obnovu tělesných a duševních sil, rozvoj schopností a výkonnosti, pro podporu druhých lidí a spolupráci s nimi. Pobyt v přírodním prostředí vždy vede k budování pozitivního vztahu k přírodě a analogicky i k rozvoji pozitivních vztahů mezi lidmi navzájem. Volnočasový pobyt, pohyb a aktivity pronikají do různých přírodních prostředí. Mohou mít také různé podoby a formy: s jednorázovou či pravidelnou frekvencí, ve formě krátkodobého či dlouhodobého pobytu v přírodě, zaměřené na fyzický výkon či na poznávací funkci.¹⁹

V kontextu této práce je nicméně třeba neopomenout i potenciál přírodních ploch, které jsou součástí městského prostředí. Typicky jde o parky či proluky městské zástavby. Tyto prostory jsou pro mládež žijící ve městech vždy mnohem přístupnější a mohou tak být z její strany pro volnočasové aktivity typu spontánních her či setkávání využívány. Volnočasové výchovné působení se proto má uplatňovat také v těchto prostředích a prostorách.²⁰

2.6 Pohyb jako důležitá součást života

Je zřejmé, že aktivity prováděné ve venkovním prostředí jsou mnohem častěji spojené s pohybem a fyzickou námahou. Prostorová omezení interiérů vedou k aktivitám spíše sedavého typu. Rozvoj venkovních aktivit mládeže tak může mít přímé benefity i na fyzický a zdravotní stav mládeže.

Doporučená doba fyzické aktivity u dospělých se pohybuje mezi 20 až 30 minutami. Pokud je pohybová aktivita středně namáhavá, měla by být prováděna nejméně 30 minut pět dní v týdnu, pokud je velmi namáhavá, stačí pouze 20 minut tři dny v týdnu.²¹ Pro

---

¹⁸ ŠMAJS, Josef. Ohrožená kultura. 272 s.

¹⁹ HÁJEK, Hofbauer, Pávková. Pedagogické ovlivňování volného času, s. 16–18

²⁰ Tamtéž, s. 22–23

²¹ MARCUS, Bess H. a Leighann H. Forsyth. Psychologie aktivního způsobu života, s. 20

mládež by se více hodily středně namáhavé pohybové aktivity, jako je např. turistika, jízda na kole, rychlá chůze, tanec, práce na zahradě, aktivní hraní, volejbal atd.

Existuje řada studií, které odhalují přímou souvislost mezi množstvím fyzické aktivity související se zdravotním stavem či nadváhou dětí a dostupností veřejných zelených ploch. Např. rozsáhlá longitudinální studie J. Wolchové a kol. v rámci šetření přes 3000 dětí po dobu 8 let ukázala souvislost mezi blízkostí parků a jiných veřejných rekreačních ploch a hodnotou BMI (body mass index).²²

---

²² Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1353829210001528?via%3Dihub>

3 Pedagogika volného času ve venkovním prostředí

3.1 Pedagogika volného času

V další části práce podrobněji rozeberu pojmy související s odbornou disciplínou pedagogiky volného času, přičemž se zaměřím na ty teoretické směry tohoto oboru, které mají bližší vztah k trávení volného času ve venkovním prostředí.

Obecně se obor pedagogiky volného času zabývá pojetím a cíli, obsahem a způsoby výchovného zhodnocování volného času, organizacemi a institucemi, které tyto aktivity uskutečňují, anebo pro ně vytvářejí podmínky, a koncepcemi jeho dalšího vývoje propracovanými na základě vývoje společnosti a oboru samotného.²³ Cílovou skupinou jsou děti a mládež. Dospělí, kteří působí jako pedagogové volného času, mají tyto tři základní okruhy úkolů:

1. S přihlédnutím k objektivním možnostem, potřebám a zájmům dětí a mládeže a ve spolupráci s nimi stanovovat a zprostředkovat výchovné a vzdělávací cíle aktivit.
2. Být účastníky, organizátory a „spoluhráči“ při uskutečňování těchto cílů.
3. Umožňovat dětem a mladým lidem se na aktivitách všestranně a v co největší míře podílet, a vytvářet tak u nich k volnému času pozitivní a odpovědný vztah.²⁴

Přístup k tomuto oboru se v druhé polovině 20. století dynamicky rozvíjel do více teoretických směrů. V roce 1946 založil K. Hanh hnutí Outward bound, které propaguje především práci s mládeží s preventivním zaměřením na smysluplné trávení volného času, při využití principů zážitkové pedagogiky. Cílem je především zvyšování sebedůvěry, zlepšování schopnosti spolupráce, učí děti zodpovědnosti za sebe i za druhé, učí děti vyrovnat se se zátěžovou situací a kreativně řešit problémové úkoly. V rámci principů Outward bound se klade důraz na proces, průběh a děj, ne na samotné řešení úkolů. Smyslem tohoto pedagogického přístupu je tedy celostní pojetí osobnosti dítěte a hledání sebe sama.²⁵

Mezi základní principy hnutí Outward bound patří překonávání vlastních pochybností, učení se konkrétními činy, zažíváním skutečného stresu, nutnost kooperovat a řešit reálné

---

²³ HÁJEK, Hofbauer, Pávková. Pedagogické ovlivňování volného času, s. 14

²⁴ Tamtéž, s. 27

²⁵ VAŽANSKÝ, Volný čas a pedagogika zážitku, s. 40-41

situace v reálném, a často venkovním, prostředí.²⁶ Tyto principy tak byly základem pro zformování oboru zážitkové pedagogiky, která má obecně blízko k aktivitám prováděným v přírodě.

3.2 Zážitková pedagogika

Zážitková pedagogika je v současné době velmi využívaná a pro mládež atraktivní. Je jednou z mnoha možností práce se skupinou, která využívá toho, co člověk prožívá v určité situaci. Vychází tedy ze zážitku, a ne z verbálních pokynů či příkazů, a tím si osvojuje návyky a chování.

„Dobrá výuka má v sobě kus hry a dobrá hra má v sobě kus výuky.“ Toto heslo uvádí R. Pelánek, když popisuje základní principy zážitkové pedagogiky. Pokud má osoba, která pracuje s dětmi, snahu o zpestření a zefektivnění své práce, existuje vícero možností, jak spojit hru s výukou. Někdy je potřeba zapojit děti do hry, při které se odreagují, a někdy je třeba použít pouze výuku čistou, kde je vhodnější děti při výuce nerozptylovat. Nicméně nabízí se mnoho příležitostí, jak k sobě hru a výuku přiblížit, aby k sobě měly blíž. V rámci zážitkových programů nemusí jít pouze o čistou výuku, ale i o to, aby se děti naučily přemýšlet o tom, co se děje v okolním světě, děti si vyjasňují své názory, bourají stereotypy, poznávají nové pohledy na svět a společnost. Aby bylo v rámci zážitkové pedagogiky dosaženo nějakého vzdělávacího výsledku, je třeba dětem systematicky předávat informace a vysílat podněty, které je navedou ke vzdělávacímu procesu. Nesmí jít ovšem o příliš direktivní usměrňování, aby měly děti dostatek svobodného prostoru na vlastní aktivitu a na formování vlastní cesty k poznání.²⁷

V dnešní době není snadné děti zaujmout klasickými pedagogickými přístupy. Děti mají přístup k mnoha informacím, mohou si snadno velkou část informací vyhledávat na internetu. Zážitková pedagogika tak využívá postupů, kdy je dětem nabízeno něco, co je nenahraditelné. Tedy skutečné sociální interakce, testování svých limitů, vnímání svých potřeb i potřeb druhých, pochopení obtížnosti a zároveň radosti ze spolupráce. V rámci oboru zážitkové pedagogiky se tak vyvinuly programy zahrnující tělesná cvičení, sportovní tréninky s využitím různých her, poskytování pomoci bližním, pomoci přírodě, pomoci starým či nemocným lidem. Všechny tyto činnosti vedou k výrazným prožitkům,

---

²⁶ VAŽANSKÝ, Volný čas a pedagogika zážitku, s. 42

²⁷ PELÁNEK, Zážitkové výukové programy, s. 12-13

kteře mohou v průběhu života pro jedince znamenat opěrný bod při překonání jeho vlastních krizí.²⁸

3.3 Zážitková pedagogika v přírodě

Nové či znovuobjevené metody výchovy založené na zkušenostech a prožitku, které ovlivňují pedagogiku, mají mnoho podob: výchova zážitkem, výchova dobrodružstvím, výchova v přírodě atd. Společným pojítkem pro ně je, že se opírají o intenzivní prožitky a zkušenosti získávané aktivní účastí při aktivitách, které jsou většinou fyzicky náročné, s určitou kontrolovanou mírou rizika jak v prostředí přírodním, tak i městském. Zaměřují se na sebepojetí, sociální vztahy, vztahy k životnímu prostředí. Zahrnují tedy nejenom fyzickou námahu, ale jsou zaměřeny i na sebereflexi, reflexi sociálního prostředí i prostředí jako takového. Předpokládá se, že pomocí těchto metod lze dosáhnout změny chování směrem k pozitivnímu jednání osobnosti.²⁹

Intenzivní prožitky a zkušenosti jsou úzce spojené s fyzickými aktivitami a pohybem. Poslání pohybu a sportu nemusí být pouze zvyšování kondice či získávání a zdokonalování pohybových dovedností. Pohyb je prostředkem k dosahování i jiných významných cílů, které se samotnou vykonávanou fyzickou aktivitou na první pohled přímo nesouvisí. Pohyb může být prostředkem komunikace a vyjadřování, fyzická aktivita poskytuje člověku radost a zároveň hlubší poznání sebe samého. Pohybová činnost, a hlavně pak různé hry a cvičení, tak mohou poskytovat mnoho unikátních možností k rozvoji sociálně-emočních dovedností. V této souvislosti nabývají na popularitě různé dobrodružné aktivity, jejichž součástí jsou také dobrodružné hry v přírodě.³⁰

Z výše uvedených důvodů se tato práce nejvíce soustředí na zjištění, zda jsou právě aktivity spadající pod zážitkovou pedagogiku v NZDM využívány pro zabavení a oslovení mladistvých klientů. Venkovní prostředí je přirozeným prostorem pro jejich provádění, oproti samotným vnitřním prostorům NZDM naopak poskytuje mnohem více možností, jak různé hry, metody a techniky s dětmi zkoušet. Tento potenciál aktivit zážitkové pedagogiky ve venkovním prostředí je tak v této práci testován.

---

²⁸ NEUMAN, Dobrodružné hry a cvičení v přírodě, s. 24-25

²⁹ NEUMAN in Pávková, Jiřina. Pedagogika volného času, s.79

³⁰ NEUMAN, Dobrodružné hry a cvičení v přírodě, s. 25

4 Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež

V této kapitole podrobně rozeberu smysl a účel nízkoprahových zařízení pro děti a mládež (dále jen NZDM). A to z hlediska jejich postavení v systému sociálních služeb, jejich obvyklé klientely a jejich charakteristické činnosti.

4.1 Charakteristika nízkoprahového zařízení pro děti a mládež

NZDM je poměrně novou sociální službou, jejíž historie se v ČR začala psát až od druhé poloviny 90. let. Rozvinula se z původní terénní práce, tzv. streetworku, která se začala především pod iniciativou státu v té době formovat. Funkce tzv. sociálního asistenta byla především preventivní a zaměřená na děti a mládež přímo v terénu. U této cílové skupiny se měl tento asistent snažit eliminovat rizikové trávení volného času, často spojené se sociálně patologickými jevy, typicky užíváním drog, drobnou kriminalitou, vandalstvím apod. Souběžně se státem organizovanou činností těchto sociálních asistentů se rozvíjel streetwork provozovaný neziskovými organizacemi, který se začal později specializovat na jednotlivé podskupiny klientů – drogově závislí, Romové, bezdomovci apod. Především v návaznosti na streetwork se začala následně zřizovat i „kamenná“ zařízení sloužící jako zázemí pro streetworkery, kam se mohli se svými klienty uchýlit a postupně rozšiřovat škálu svých služeb.³¹

4.2 Pozice NZDM v současném systému sociálních služeb

V současnosti jsou NZDM již standardní součástí státem garantovaného systému sociální práce. Jejich způsob fungování tak upravuje zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Dle ustanovení § 62 tohoto zákona platí následující:

„(1) Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež poskytují ambulantní, popřípadě terénní služby dětem ve věku od 6 do 26 let ohroženým společensky nežádoucími jevy. Cílem služby je zlepšit kvalitu jejich života předcházením nebo snížením sociálních a zdravotních rizik souvisejících se způsobem jejich života, umožnit jim lépe se orientovat v jejich sociálním prostředí a vytvářet podmínky k řešení jejich nepříznivé sociální situace. Služba může být poskytována osobám anonymně.

(2) Služba podle odstavce 1 obsahuje tyto základní činnosti:

---

³¹ Dostupné z:

https://www.archiv.streetwork.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=703

- a) výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti,
- b) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,
- c) sociálně terapeutické činnosti,
- d) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.³²

Zákon řadí tento typ služeb mezi služby sociální prevence. Obecná definice těchto služeb je obsažena v § 53 zákona o sociálních službách:

„Služby sociální prevence napomáhají zabránit sociálnímu vyloučení osob, které jsou tímto ohroženy pro krizovou sociální situaci, životní návyky a způsob života vedoucí ke konfliktu se společností, sociálně znevýhodňující prostředí a ohrožení práv a oprávněných zájmů trestnou činností jiné fyzické osoby. Cílem služeb sociální prevence je napomáhat osobám k překonání jejich nepříznivé sociální situace a chránit společnost před vznikem a šířením nežádoucích společenských jevů.“³³

Poměrně široká definice činnosti NZDM umožňuje využití jak ambulantní, tak terénní formy práce. V současnosti zesiluje trend prolínání obou forem, činnost NZDM se tak vrací ke svým kořenům, tedy zpátky na ulici, co nejbližší svým klientům.

Klíčová je v české realitě nyní role České asociace streetwork, z. s. Tento spolek zaštiťuje poskytovatele terénních a nízkoprahových sociálních služeb. Svým členům – především jednotlivým poskytovatelům těchto služeb – poskytuje Česká asociace streetwork metodickou podporu, auditorské služby či supervize. Organizovaně tak napomáhá ke zvyšování kvality těchto služeb. Momentálně sdružuje, kromě jiných typů zařízení, celkem 73 NZDM působících v ČR.³⁴

4.3 Princip nízkoprahovosti

Z výše vypsané zákonné definice NZDM se poněkud vytratil jeden z hlavních principů poskytování tohoto typu služeb, kterým je právě nízkoprahovost. Právě tento princip je ovšem určující pro to, jak reálně NZDM fungují. Nízkoprahové sociální služby můžeme od standardních sociálních služeb rozlišit pomocí tří hlavních znaků.

---

³² Dostupné z: https://ppropo.mpsv.cz/zakon_108_2006

³³ Tamtéž

³⁴ Dostupné z: <https://www.streetwork.cz/stranka/2392/co-je-cas>

Prvním znakem je pragmatičnost cílů, které se NZDM snaží naplňovat. Situace klientů NZDM je utvářena na základě mnohočetných příčin, NZDM nemohou mít ambici vyřešit jejich situaci kompletně. Nízkoprahové služby tak cílí na eliminaci těch nejzásadnějších rizik, zdravotních a sociálních, popř. na zajištění funkce zprostředkovatele kvalifikovaných služeb mezi jejich poskytovatelem (např. psychologem, výchovným poradcem, zařízením pro odvykání závislostí) a klientem.

Druhým znakem je maximální dostupnost služby. Nejenže jsou nízkoprahové služby nabízeny co nejbližší přirozenému prostředí klientů, jsou u nich také eliminovány či alespoň minimalizovány formální i materiální překážky k jejich využívání. U NZDM se tento princip projevuje většinou bezplatností služeb a jejich anonymním poskytováním.

Třetím znakem je specifický přístup ke klientům zaměřující se na jejich konkrétní situaci a jejich způsob života a uvažování. Aby se poskytovatel nízkoprahových služeb vůbec dostal do kontaktu se svými klienty, musí se maximálně přizpůsobit jejich způsobu fungování, nemůže si dovolit pokoušet se příliš násilně měnit jejich vzorce chování.³⁵

4.4 Způsob fungování NZDM

NZDM předchází vzniku problémů u dětí a mládeže pomocí primární prevence. Obvykle představuje jádro jejich činnosti poskytování prostoru a možností pro smysluplné trávení volného času. Svým klientům tak především nabízejí bezpečné prostředí, kde mohou trávit svůj volný čas a realizovat své vlastní nápady. Takto získaný kontakt NZDM nenásilně využívají pro nabídku aktivit zvyšujících dovednosti dětí a mládeže, motivují je k intenzivnějšímu vzdělávání, popř. k rozvoji koníčků a inspirují je k samostatnému vedení aktivního života. V případě potřeby využívají kontakt s klientem i k podpoře při zvládnutí obtížných životních situací.

Každé nízkoprahové zařízení má zásady k poskytování služeb, jako je nízkoprahovost, dobrovolnost, nezávislost a rovnost. Kluby, které jsou zřizovány křesťanskými spolky, přidávají další princip, kterým je respektování základních křesťanských hodnot. Tyto zásady jsou více či méně podobné u všech zařízení.

Jednotlivé kluby si zpravidla vytvářejí vlastní sadu pravidel pro klienty. Jedná se o určitý minimální výčet pravidel chování, které by měli klienti dodržovat. Často to bývá zákaz

---

³⁵ JEDLIČKA a kol. Děti a mládež v obtížných životních situacích, s. 377

chození do klubu pod vlivem návykových látek, mluvení sprostě, slušné chování k ostatním dětem v klubu apod.

V nízkoprahových zařízeních je velmi rozsáhlá škála poskytovaných služeb. Zaměstnanci zařízení dětem nabízí sociální poradenství, podporu v obstarávání informací. Nedílnou součástí je pomoc při řešení problémů v rodině, škole, popř. problémů se zákonem či úřady. NZDM mohou asistovat při vyřizování nejrůznějších záležitostí, se kterými si děti neví rady a rodiče jim nemohou pomoci či poradit. Jeden z nejdůležitějších cílů NZDM je poskytnutí prostoru pro seberealizaci klientů, zařízení využívají klienti ve svém volném čase a je tak snahou u klientů zachovat atraktivitu těchto zařízení a tím s nimi udržovat alespoň minimální kontakt.

Podstatným znakem je, že klienti jsou ze strany NZDM oslovovány v době trávení jejich volného času. Tedy času, jehož trávení není přímo ovlivňováno žádnými závazky, které by vycházely ze společenských rolí potenciálních klientů.³⁶ Ve volném čase pochopitelně nelze na klienty působit v podobně intenzivní formě, v jaké se odehrává například vzdělávací proces ve škole. Oproti nástrojům vzdělávacím jde nicméně uplatnit nástroje výchovné.

4.5 Streetwork

Jak bylo už výše naznačeno, v jádru činnosti NZDM stojí samotná terénní práce, tedy streetwork. Jíra popisuje streetwork neboli terénní práci jako: „*Formu práce s mládeží, která probíhá ve volném čase, ale přesahuje už podstatně do sociální pedagogiky, případně do sociální práce.*“³⁷ Náplní práce pedagogického pracovníka, který může být označován jako sociální asistent, terénní pracovník či streetworker, je hlavně vyhledávání mladých lidí v jejich přirozeném prostředí, dále navázání kontaktu, nabídka smysluplného trávení volného času, pomoc při prosazování zájmů a potřeb klientů, pomoc při kontaktování odborné pomoci, poskytování poradenství v krizových situacích. Jednou z nejdůležitějších podmínek této práce je navázání důvěrného vztahu. Proto může být výhodou, když jsou terénní pracovníci mladší generace a popřípadě i s podobným stylem oblékání atd. Práce v terénu neznamenaá pevnou pracovní dobu, streetworker by se měl přizpůsobit klientům a být jim k dispozici tehdy, když ho oni potřebují. V práci streetworkera je velmi běžné, že se dostává do nepříjemných situací nebo do etických

---

³⁶ HOFBAUER, *Děti, mládež a volný čas*. S. 13

³⁷ JÍRA in Pávková, *Pedagogika volného času*, s. 79

konfliktů, kdy si streetworker musí udržet důvěru klienta, který jedná proti požadavkům společnosti. Terénní pracovník by měl být připravený i na to, že se bude setkávat s neúspěchy svých klientů. I z tohoto důvodu je tato práce velmi psychicky náročná a je tu velké riziko profesního vyhoření, tuto práci většina lidí nemůže dělat trvale, po několika letech přechází na jinou formu práce nebo práci v sociální oblasti přímo opouští. Pro vykonávání této práce je velmi důležitá supervize, další vzdělávání a vztahy mimo skupinu pro udržení odstupů.³⁸

Jsem toho názoru, že právě venkovní hry a aktivity by mohly být užitečným nástrojem při rozvíjení prvního kontaktu streetworkera s klienty. Nabídka venkovních aktivit nemusí působit na některé více odtažené klienty natolik invazivně, jako nabídka aktivit přímo v budově NZDM.

4.6 Romská mládež jako cílová skupina

Vstup do NZDM je umožněn všem dětem, které mají překážky, a to z jakýchkoli důvodů, trávit svůj volný čas smysluplně. Jak už vyplývá ze zákonné definice, klienti mohou být ve věku 6–26 let. Typicky může být důvodem pro využívání služeb NZDM to, že klienti mají pro trávení volného času nedostatek financí. Jejich rodiče zpravidla nemají prostředky na placení různých zájmových či sportovních kroužků. S ekonomickou situací rodiny velmi často souvisí i standard bydlení, kdy tyto děti nemají ve svých domovech dostatek prostoru a klidu na svoje vlastní aktivity. NZDM se velmi často zaměřují na vyloučené lokality, ve kterých ani není dostatečná nabídka volnočasových či zájmových aktivit.

Moje práce je zaměřena na romské klienty NZDM. Je tomu tak proto, že příslušníci tohoto etnika mezi klienty NZDM jasně převažují. To má úzkou souvislost s tím, že právě Romové tvoří podstatný podíl obyvatel, které je možné klasifikovat jako osoby trpící sociálním vyloučením.

Dle Strategie sociálního začleňování žije v ČR 13,9 % dětí do 17 let trpících chudobou a nedostatkem.³⁹ Toto nemalé procento dětí se tedy denně musí potýkat s nedostatkem financí, kdy rodiče pro své děti zajišťují pouze základní potřeby a na financování volnočasových aktivit pak již nezbyývají peníze. Osob romského etnika trpících sociálním

---

³⁸ JÍRA in Pávková, Pedagogika volného času, s. 79-80

³⁹ Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/strategie-socialniho-zaclenovani-2014-2020>, s.9

vyločením je dle Strategie sociálního začleňování kolem 80-100 tisíc, což je asi třetina všech žijících Romů v ČR (přesná data bohužel nejsou k dispozici).⁴⁰

Život v sociálně vyloučených lokalitách je přitom ze strany odborníků na sociální politiku ilustrován jako tzv. „konečná stanice“, ze které už se takřka nelze nikam posunout. Lidé zde žijí ze dne na den a nemají naději, a často už ani potřebu plánovat do budoucnosti. Většinou mají strach ze změn a celkově z něčeho nebo někoho nového. Vzniká zde úplně nový hodnotový systém, který se přizpůsobuje podmínkám, ve kterých tito lidé žijí. Není třeba dodávat, že tento hodnotový systém je velmi vzdálený klasickému majoritnímu žebříčku hodnot. Potomci zde žijících osob pochopitelně tento systém hodnot přejímají a nemají dostatek příležitostí seznámit se s hodnotovým systémem majoritní společnosti. Výsledkem jsou slabé výkony těchto dětí ve vzdělávacím procesu, problémy se začleněním do kolektivu vrstevníků, problémy s disciplínou, zanedbávání školních povinností a rizikové trávení volného času neorganizovaně na ulicích.⁴¹

Právě popsané charakteristiky sociálně vyloučených, a převážně romských komunit formují velkou většinu klientů NZDM. J. Pávková uvádí, že je velmi důležité nevytlačovat děti a mládež z jejich přirozeného prostředí, to by mohlo mít paradoxně za následek vybudování nových ghett při tvoření nových zařízení pro mládež. Tato zařízení by se tak mohla stát pouze náhražkami jejich přirozeného prostředí. Z toho plyne, že nestačí vytvářet pouze nová zařízení či programy, ale je třeba se zapojit i do práce s mladými v jejich přirozeném prostředí, kde mají ještě možnost své aktivity provádět.⁴²

K tomu směřuje i zaměření mé práce. Výše popsané charakteristiky romské mládeže jakožto potenciálních klientů NZDM naznačují, že ze strany pracovníků NZDM bude nutné v jejich případě intervenovat velmi nenásilně a ideálně právě v jejich přirozeném prostředí. Tímto prostředím jsou především ulice a parky. Jaký je potenciál aktivit zážitkové pedagogiky při kontaktech s těmito klienty v tomto přirozeném prostředí, to je téma, které budu ve výzkumné části práce zjišťovat.

---

⁴⁰ Tamtéž, s. 69

⁴¹ KERTÉSZ, Vylitová, Co se osvědčilo, s. 31

⁴² PÁVKOVÁ, Pedagogika volného času, s. 76

5 Výzkumná část

5.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu bylo zjistit, zda venkovní volnočasové aktivity v rámci NZDM mohou mít potenciál pro práci s romskou mládeží. A to jak pro primární kontaktování klientů, tak pro následující aktivity. Východiskem je stav, kdy se romští klienti NZDM z velké části rekrutují ze sociálně vyloučených lokalit, mají tak omezené možnosti smysluplného trávení volného času. Ať už z důvodu nedostatku financí pro placení kroužků a zájmových aktivit, nebo z důvodu, že jejich byty mají nedostatečné parametry pro trávení volného času. Tito potenciální klienti tak přirozeně tráví ve venkovním prostředí poměrně hodně času, především jde o městské venkovní prostranství, parky, ulice, náměstí apod.

V rámci výzkumu se zajímám o to, jestli NZDM poskytují nějaké volnočasové aktivity i venku, a pokud ano, jaké to jsou aktivity a jestli se opírají třeba i o teoretické zázemí oboru pedagogiky volného času. Podrobně jsem tak zjišťovala, kde jsou tyto aktivity provozovány a jestli je po těchto aktivitách ze strany klientů vůbec poptávka. Taktéž jsem zjišťovala, zda jsou zaměstnanci NZDM k těmto aktivitám vedeni, a pokud ano, tak kde berou inspiraci, v lepším případě jak a kde se ve vedení těchto aktivit vzdělávají. Jestliže se nic z toho, co jsem zmínila výše, v NZDM neprovozuje, doptávala jsem se, zda mají vedoucí NZDM pocit, že by rozvoj těchto aktivit měl v jejich zařízení smysl.

Z těchto zjištěných informací jsem se následně snažila odvodit, jaký je potenciál těchto aktivit v činnosti NZDM, popř. v čem spočívají hlavní limity jejich využití.

5.2 Výzkumný vzorek

Ke zjištění faktů o venkovních volnočasových aktivitách provozovaných v NZDM jsem se rozhodla oslovit vedoucí nízkoprahových zařízení v Libereckém kraji. Tato NZDM se nacházejí jak ve větších městech, tak i na malých obcích. Níže tak uvádím základní popis jednotlivých zařízení. Respondentů, tedy vedoucích NZDM, bylo celkem deset. Záměrně jsem si pro rozhovory vybrala osoby vedoucích, a to z toho důvodu, že jsem chtěla mít co největší přehled o poskytovaných službách v celkovém kontextu fungování jednotlivých NZDM. Přirozeně jsem předpokládala, že vedoucí NZDM disponují komplexním přehledem o činnosti zařízení a jsou to také těmi osobami, které určují směr fungování NZDM.

1. Nízkoprahový klub Kruháč

Adresa: Jablonec nad Nisou, 5. května 193/2

Tento klub v Jablonci nad Nisou provozuje Diakonie od roku 2009. Zařízení je otevřené vždy odpoledne od pondělí do středy a je rozdělené do třech klubů. První klub je určen pro děti ve věku od 6 do 10 let, otevřený je od 13:00 – 15:00. Druhý klub je určen pro mládež od 11 do 14 let, otevřený je od 15:00 – 17:00. Třetí klub je určen pro mládež od 15 do 26 let a je otevřený od 15:00 – 18:00. V tyto dny probíhají i individuální setkání s klienty. Ve čtvrtek a pátek v klubu probíhají sjednaná setkání. Jak píše na stránkách, terénní službu poskytují příležitostně.⁴³

NZDM se nachází v centru města. Nenáleží k němu žádný venkovní prostor, který by se dal využít k venkovním aktivitám. V docházkové vzdálenosti je park a hřiště.

2. Nízkoprahový klub Koule

Adresa: Česká Lípa, Dubická 2189/2189

Zařízení spadá pod Charitu v České Lípě. Je rozděleno na dvě skupiny určené pro mladší a starší klienty. Ti mladší mohou klub navštěvovat každý den mimo čtvrtka, kdy probíhá pouze poradenství, od 12:30 až do 14:30 – 15:00. Ti starší to mají obdobné s tím, že poradenství mají v pátek a klub mohou navštěvovat v pozdějších odpoledních hodinách zhruba od 15:00 do 18:00, podle toho, co je za den. Terénní služba je ze strany tohoto NZDM poskytována.⁴⁴

Klub se nachází ve středu města, má tu výhodu, že součástí objektu je i poměrně velká zahrada s trampolínou a prostorem pro volný pohyb. Nedaleko jsou hřiště a park včetně venkovní posilovny. V tomto klubu využívají venkovní prostory velmi často.

3. Nízkoprahový klub Vafle

Adresa: Nový Bor, Křižíkova 980

Spadají pod organizaci „Rodina v centru“. Klub je otevřený denně v odpoledních hodinách, kdy nabízejí i individuální schůzky. V době vedení rozhovoru nebyla terénní služba poskytována.⁴⁵

---

⁴³ Dostupné z: <https://jablonec.diakonie.cz/nizkoprahove-kluby/klub-kruhac/>

⁴⁴ Dostupné z: <https://ceskalipa.charita.cz/jak-pomahame/nizkoprahove-zarizeni/>

⁴⁵ Dostupné z: <https://www.rodinavcentru.cz/sluzby/nzdm-vafle/>

Většina klientů je z nedaleké ubytovny. NZDM je umístěno na okraji města, v dostupné vzdálenosti jsou hřiště, volnočasový areál (cyklistický stadion), park, skatepark i les.

4. Nízkoprahový klub Kotva

Adresa: Smržovka, Hlavní 1309

NZDM spadá pod Charitu České republiky. Otevřeno je denně od pondělí do pátku od 11:00 do 18:00. Terénní služba je poskytována.⁴⁶

NZDM se nachází na okraji města. Disponuje rozlehlou zahradou, která je hojně využívána za hezkého počasí. Přístup do volné krajiny je nedaleko.

5. Nízkoprahový klub Drak

Adresa: Ralsko, Náhlov 128

NZDM spadá pod oblastní Charitu Polička. Terénní služba je poskytována.⁴⁷

Toto zařízení se nachází na okraji vesnice. Venkovní prostory využívají často, nedaleko je pravidelně navštěvované hřiště. Kolem celé vesnice jsou lesy či zeleň.

6. Nízkoprahový klub Depo

Adresa: Hrádek nad Nisou, Václavská 138

NZDM spadá pod organizaci Maják o.p.s. Otevřeno mají každý den od 13:00 do 16:00 až 18:00. V pondělí poskytují i individuální poradenství.⁴⁸

Zařízení se nachází kousek od centra. Nedaleko od klubu je louka, kam mohou pracovníci NZDM s klienty chodit. Ve městě v docházkové vzdálenosti je basketbalové hřiště, které taktéž využívají. Park je od NZDM necelých půl kilometru. U klubu mají plácek, kde občas s klienty tráví čas.

7. Nízkoprahový klub Sanrepáček

Adresa: Jablonné v Podještědí, Zámecká 5

---

⁴⁶ Dostupné z: <https://www.charita.cz/kdo-jsme/kontakty/adresar/?s=liberecko-tanvaldska-kotva-a-kotva-brod>

⁴⁷ Dostupné z: <https://policka.charita.cz/kdo-jsme/adresar/?s=liberecko-nizkoprahove-zarizeni-pro-deti-a-mladez-nahlov>

⁴⁸ Dostupné z: <https://www.majakhradek.cz/>

NZDM Sanrepáček je určeno pro děti a mládež ve věku od 6 pouze do 15 let. Otevřeno má od pondělí do pátku od 14:00 do 17:00. Terénní služba není poskytována.⁴⁹

NZDM leží na okraji Jablonného v Podještědí, hned u zařízení je zahrada, přes ulici rybník.

8. Nízkoprahový klub Kino

Adresa: Nové Město pod Smrkem, Švermova 853

NZDM spadá pod Maják NMPS z.ú. Otevírací doba je každý den s tím, že v pondělí a ve středu mají vyhrazený čas v odpoledních hodinách pro streetwork a individuální setkání. Ve středu mají od 13:00 do 15:00 klub pouze pro dívky. Jinak jsou kluby rozděleny klasicky, od 13:00 do cca 15:00 mají otevřeno pro mladší klienty. Od 15:00 do 17:00 až 18:00 pro starší klienty. Terénní službu poskytují.⁵⁰

NZDM leží na okraji města u vlakové stanice, nemá žádnou zahradu. Na druhé straně města je známý singltrek pro cyklisty, kde se nachází rybník a lesy.

9. Nízkoprahový klub Cajk

Adresa: Frýdlant, Míru 1407

NZDM patří pod Diakonii. Otevřeno je každý den, zařízení je rozdělené na dva kluby. Klub 1 určený pro mladší klienty od 6 do 12 let má otevřeno v úterý a ve čtvrtek od 13:00 do 17:00. Klub 2 pro mládež od 13 do 26 let je otevřen v pondělí a středu taktéž od 13:00 do 17:00. V pátek mohou oba kluby chodit dohromady od 12:00 do 16:00. Individuální setkání probíhají v pondělí a čtvrtek od 17:00 do 18:00.⁵¹

Nachází se v úplném centru města Frýdlant, nemá žádnou zahradu. Pro venkovní aktivity využívají městský park.

10. Nízkoprahový klub Zapes

Adresa: Liberec, Konopná 776/8

---

⁴⁹ Dostupné z: https://www.najdipomoc.cz/detail/krizova_asistencni_centra/nzdm-sanrepa-ek/

⁵⁰ Dostupné z: <https://www.majak-nmps.cz/domovsk%C3%A1-str%C3%A1nka/nzdm-kino>

⁵¹ Dostupné z: <https://jablonec.diakonie.cz/nizkoprahove-kluby/klub-cajk/>

NZDM spadá pod Maják plus z.ú. Otevřeno mají od pondělí do pátku od 13:00 do 16:00 až 18:00. Dle potřeb provozuje i terénní službu.⁵²

NZDM se nachází v liberecké městské části Ruprechtice, což je okrajová část Liberce s rozsáhlým sídlištěm. I přesto, že se tento NZDM nachází ve městě, kolem celého objektu je poměrně hodně zeleně. K budově patří i velká zahrada, kterou za hezkého počasí využívají.

5.3 Metoda výzkumu

Pro mou práci jsem si zvolila metodu kvalitativního výzkumu. U této metody se na počátku vybere výzkumné téma, stanoví se výzkumné otázky, které se během výzkumu dají měnit a dále rozvíjet a analyzovat. Je tedy pružnější, v průběhu výzkumu se mohou objevovat nové skutečnosti a formují se nové hypotézy, z čehož vyplývá, že se výzkumný plán může v průběhu měnit.⁵³

Výzkum probíhal na bázi strukturovaných rozhovorů s otevřenými otázkami. Rozhovory tak byly vedeny dle předem určené struktury. Tento typ rozhovoru mi přišel pro můj výzkum vhodnější, jelikož jsem se potřebovala dozvědět informace o předem definovaném a konkrétním tématu, zároveň jsem nepředpokládala, že bych se mohla později ještě respondentů doptávat na doplňující informace.⁵⁴

Z důvodu koronavirové krize jsem byla nucena provést několik rozhovorů telefonicky. To ovšem nebylo vzhledem ke zvolené metodě zásadním problémem, neboť v rámci strukturovaného rozhovoru se nepřepokládá nutnost zjišťovat spontánnost reakcí respondenta, nýbrž zjišťují se pouze objektivní fakta. Vzhledem k tomu, že všichni respondenti byli vedoucí jednotlivých NZDM, tedy osoby dostatečně zorientované ohledně činnosti jimi vedených zařízení, v zásadě se dařilo udržet při rozhovoru zvolené téma. Zároveň byl ale respektován základní princip kvalitativního výzkumu, tedy určitá otevřenost při zjišťování informací. Vytvořený polostrukturovaný dotazník tak sloužil jako významné východisko, ovšem v mnoha případech byla otevřena i další související témata, která doplňovala hlavní zjištění.

Při zpracování získaných odpovědí tak bylo vyhodnoceno, že mezi jednotlivými NZDM se vyskytují u jejich činnosti určité rozdíly a specifické charakteristiky. Bylo proto nutné

---

⁵² Dostupné z: <https://www.majak-plus.cz/index.php/nzdm-zapes>

⁵³ HENDL, Kvalitativní výzkum, s. 46

⁵⁴ Tamtéž, s. 177–178

hledat v odpovědích respondentů společné kategorie a jejich vzájemným porovnáním jsem docházela k závěrečnému ucelenému výsledku.

Pro vedení rozhovoru byl využit následující polostrukturovaný dotazník:

Charakteristika zařízení a jeho klientů:

Jaké děti váš nízkoprahový klub navštěvují?

Jaký podíl z toho jsou děti ze sociálně vyloučených lokality a jaký podíl z toho jsou romské děti?

Nabídka volnočasových aktivit:

Poskytuje vaše služba i volnočasové aktivity venku? Jaké? Jde o aktivity, které vychází z teorie zážitkové pedagogiky?

Máte ze strany klientů poptávku po volnočasových aktivitách venku?

Negativní varianta:

Pokud volnočasové aktivity venku vaše služba neposkytuje, proč tomu tak je?

Co by podle vás klienty motivovalo k účasti na venkovních aktivitách? Co je od nich odrazuje?

Co by vaše zařízení potřebovalo, aby mohlo venkovní aktivity klientům nabídnout?

Pozitivní varianta:

Typ aktivit a prostor pro jejich provádění:

Vycházíte při provádění aktivit zážitkové pedagogiky z nějakých odborných zdrojů, příruček? Z jakých?

Kde předmětné aktivity obvykle provozujete (hřiště, park, volná krajina za městem)? Jak daleko od klubu obvykle provozujete odpolední aktivity venku? Je ve vašem městě pohodlná možnost se s dětmi přemístit ven? Do parku či lesa?

Jak často předmětné aktivity provozujete?

Využíváte tyto aktivity i pro interakci s klienty, které obvykle nenavštěvují nízkoprahové zařízení?

Hodnocení aktivit:

Myslíte si, že volnočasové aktivity venku mají nějaký specifický přínos pro práci s klienty, které navštěvují NZDM?

Myslíte si, že mají volnočasové aktivity potenciál pro oslovení klientů, kteří se zdráhají NZDM navštívit?

Výzkum probíhal v letech 2020–2022. Vzhledem k omezením, která byly v té době z důvodu koronavirové krize v některých obdobích vyhlášena, jsem byla nucena přizpůsobit se požadavkům vedoucích, proto jsem se s některými setkávala osobně buď v NZDM, nebo u nich doma. S některými proběhly rozhovory pouze po telefonu.

Při rozhovorech jsem se držela jak otázek, které jsem měla předpřipravené, tak jsem nechala respondenty hovořit i o skutečnostech, které jsem v dotazníku přímo neměla. Dotazník měl připraveny dvě varianty, pozitivní a negativní. Byla jsem tak schopná reagovat na zcela rozdílnou situaci v případě, kdy bylo provozování venkovních aktivit v některém NZDM přímo vyloučeno. Zároveň jsem byla připravená na to, že jednotlivá NZDM budou mít rozdílné podmínky pro venkovní volnočasové aktivity.

Všechny respondenty jsem zpočátku srozuměla s tím, že budou nahrávání na diktafon. Od všech vedoucích jsem k nahrávání dostala souhlas. Rozhovory trvaly od 20 do 50 minut. Rozhovory vedené přes telefon zpravidla trvaly kratší dobu.

Jako výzkumnou metodu pro zpracování zajištěných informací jsem využila identifikaci významových kategorií. Nejprve jsem provedla celkový přepis všech rozhovorů. Poté jsem si je všechny několikrát důkladně přečetla a začala analyzovat, hledat společné segmenty v textu. Tyto segmenty jsou úseky v daném textu, které se týkají shodného tvrzení. Po nalezení těchto částí textu jsem tyto odpovědi respondentů začala kódovat, k tomu jsem využila číselné kódování a barevné rozlišení textů. Hledala jsem tedy společné prvky ve sděleních ohledně témat, která se k mé práci vztahovala. Když se takovýchto segmentů sešlo více, vytvořila jsem významovou kategorii, kterou jsem poté popsala níže v textu.⁵⁵

5.4 Analýza údajů

Rozborem odpovědí jsem došla k následujícím významovým kategoriím, u kterých jsem shrnula hlavní zjištění a ilustrovala je vybranými výroky respondentů.

---

⁵⁵ GAVORA, *Úvod do pedagogického výzkumu*. s. 211

Identifikace romství

Na základě rozhovorů s respondenty se ukázalo, že rozlišení romských dětí od majoritních v NZDM není nijak důležité. Ve většině případů se vedoucí nad otázkou po podílu romských dětí pozastavili a vyjádřili určitý údiv, proč se ptám pouze na Romy. Vyjadřovali se v tom smyslu, že pro jejich práci nemá žádný význam rozlišovat mezi dětmi, jak kdo vypadá a z jakého je etnika. Pokud se ke své etnicitě klienti sami nehlásí, ze strany pracovníků NZDM není toto téma vůbec řešeno. Všichni klienti jsou z jejich strany vnímáni tak, že si jsou sobě rovni.

„Je to na vlastním rozhodnutí dítěte. Člověk, který vykazuje známky nějakého romského původu, byť jen barvou kůže, tak se samozřejmě může cítit Čechem. Tohle nejde úplně přesně vymezit.“

„My to nedělíme, já si to prostě ani neuvědomím, občas se vymezují děti jako vůči sobě navzájem, jednou jsem si všiml, že třeba vyčítaly nějakým dětem, že poslouchají romskou muziku, když nejsou Romové.“

Nicméně i když vedoucí NZDM mezi klienty dle etnicity nerozlišují, upozorňují na to, že je dobré znát nějaké skutečnosti o romské kultuře a způsobu života. Tyto znalosti pak pomáhají prolomit určité bariéry, popř. překonat určitá stigmata, a to jak u začínajících pracovníků, tak i při konfrontacích klientů NZDM se zástupci majority při aktivitách mimo NZDM. Klienti i zaměstnanci NZDM se nemohou při venkovních aktivitách stoprocentně vyhnout předsudkům, které se v majoritní společnosti často objevují. Při uvědomění si specifických charakteristik svých klientů tak mohou v takových situacích na konfliktní interakce určitým způsobem reagovat.

„Mají jiný priority, životní hodnoty, a když potom tohle pracovník vnímá, tak se mu pak líp vstupuje do klientova světa a tím může ovlivnit i jeho život.“

„I romský děti jsou introvertní, nejen extrovertní, nedá se to jako podle mě zobecňovat.“

„Jednak některý jsou docela hrdý na to svoje romství, hlásí se k tomu, mluví romsky, inklinují k romský komunitě. V klubu si hodně zpívají, pouštějí si na počítači romské písničky, takže jsou takový hodně, jak to říct ... skupinový, nejsou to individualisti.“

Po vysvětlení mého výzkumného záměru jsem nicméně byla schopná ve většině případů od vedoucích NZDM zjistit, že jejich klienti jsou v souhrnu z více jak 50 % romského původu.

Typy venkovních aktivit

Sportovní aktivity:

U podstatné části NZDM jsou provozovány venku hlavně sportovní aktivity. Největší podíl mají míčové hry, jako je fotbal či basket. Z menší části se pak objevují aktivity s létajícím talířem, skákání gumy, cvičení na workoutovém hřišti, různé skupinové hry. Objevuje se tu i zmínka o trénování jízdy na skateboardu

„Chodíme s nimi na prkno a chlapy je učí figle.“

Zmínka padla i o lanech, ať už o slacklině nebo o laně zavěšeném na stromě, po kterém se dalo šplhat, anebo se na něm houpat. Pracovníci některých NZDM jsou natolik odvážní, že berou děti i do bazénu a v létě na koupaliště.

Výlety:

Na výlety jezdí všechny NZDM, je to ale aktivita velmi nepravidelná. Jezdí jak na výlety do měst (kulturně vzdělávací), kde je velice oblíbená Praha, ve které navštěvují památky či galerie.

Taktéž jsou provozovány výlety do přírody, kde učí děti, jak se chovat v přírodě, nebo např. orientaci v mapě. Jiní zmiňují, že jezdí na výlety do přírody, kde v rámci výletu organizují poznávací hry a snaží se klienty naučit něčemu novému.

Některé NZDM dělají i krátké výlety či procházky během odpoledne. Zmiňují například návštěvu psího útulku, kde dětem svěří na pár hodin psy do péče. Další velmi oblíbenou kratší venkovní činností je rozdělávání ohně a opékání buřtů. Byť se tato aktivita může někomu zdát triviální, pro mnohé klienty je taková zábava ojedinělá.

„Což třeba nikdo z nich neumí ani škrtat zápalkama.“

Dále byly zjištěny zmínky o procházkách po okolí se zastávkou v cukrárně.

Bylo nicméně zjištěno, že na těchto akcích je účast omezená, počet účastníků je velmi rozdílný. Záleží na tom, kam se jede a kolik se akce může zúčastnit pracovníků NZDM. Od toho se odvíjí počet klientů na těchto akcích.

V některých případech výlety během roku nedělají, ale alespoň jednou za rok udělají vícedenní pobyt. V jednom NZDM je například organizován pobyt v kempu, kdy se během dne chodilo na výlety, jeden den si pak půjčili i rafty a sjeli si řeku.

Jeden NZDM zorganizoval vícedenní pobyt na hradu, kde děti pomáhaly a majitel je tam pak nechal spát, protože si pobyt „odpracovaly“.

Další typy aktivit:

Mezi mimo klubové aktivity lze taktéž řadit účast na meziklubových soutěžích. Tyto akce si NZDM pořádají sami. Jedná se o to, že se několik klubů, nejméně dva, dohodnou mezi sebou a navštíví se. V rámci návštěvy probíhají například turnaje ve stolním fotbálku.

K mému překvapení v jednom NZDM chodí do komunitního centra, kde se starají o ovocný sad.

„Tak tam vlastně chodíme s děckama, pracujem tam. A ted' už opečováváme ty stromy, nebo celý ten sad, anebo pak sklízíme jablka, takže to docela funguje, že některý se chytají, není to pro všechny.“

Každé NZDM je něčím specifické, velké rozdíly jsou vidět právě u těch akcí, které jsou jednorázové. Některá NZDM vůbec nevyužívají potenciálu svých obcí, které nabízejí mnohé aktivity na bázi dobrovolnosti. Ale jsou i tací, kteří je aktivně vyhledávají. Klienti se pak dostanou i k činnostem, se kterými by se v běžném životě nesetkali. Jako je například sázení vánočních stromků, kdy se jeden z vedoucích pyšnil tím, že jich vysázeli už 600.

Umístění a okolí NZDM

Provozování volnočasových aktivit závisí i na umístění NZDM. Ta NZDM, která byla předmětem výzkumu, by se dala dle své polohy rozdělit na městská a venkovská. Z výzkumu nicméně vyplynulo, že případnější rozdělení je na zařízení, která mají a která nemají v bezprostředním okolí venkovní prostory využitelné pro venkovní aktivity. Zařízení, která tyto prostory mají, je nadpoloviční většina. U těch, která tyto prostory nemají, byly přirozeně zjištěny obtíže spojené s tím, jak se do vzdálenějších venkovních prostorů dostat. NZDM, která mají vlastní zahradu, takový prostor zpravidla za příznivého počasí využívají, v souhrnu tak tráví s klienty venku více času.

Zároveň bylo ale zjištěno, že pracovníci některých NZDM s vlastními zahradami jsou beztak ochotní chodit s dětmi i ke vzdálenějším hřištím či parkům. Uvádějí, že je to pro ně aspoň nějaká změna, jak v prostředí, tak i činnosti. Po cestě mohou navíc potkávat další klienty, kteří do NZDM ještě nechodí.

„Máme malou zahrádku dokonce na dvou místech toho nízkoprahu za domem i vedle domu, takže můžeme dělat aktivity odděleně, a krom toho je nedaleko na Smržovce tzv. křížová cesta a na té je spousta prostoru, na kterém si ty děcka můžou hrát a na kterém můžeme pracovat, a ten prostor vede lesem, takže je to takový zajímavější a dost často se to prolíná s tím, že ty děti se snažíme informovat o tom, kdo jsou místní lidi atd.“

„Všude kolem nás je prostor na volnočasovky, máme to štěstí, že jsme na vesnici. Můžeme tedy využívat jak lesy, louky tak i hřiště na míčové hry a dětské hřiště.“

Poptávka

Další kategorie byla vytvořena na základě reakcí respondentů k tématu, nakolik klienti NZDM venkovní aktivity sami vyhledávají. Bylo zjištěno, že ve všech NZDM poptávka od klientů je, má však svá specifika. Ta nejdůležitější jsou popsána v dalších kategoriích (především počasí, personální obsazenost NZDM, kompetence).

Venkovní volnočasové aktivity nejsou v NZDM vnímány jako hlavní náplň činnosti a nejsou tak ze strany jejich pracovníků tolik propagovány. I přesto se ale klienti často ptají, jestli se někam pojedou, jestli by si nemohli jít ven zakopat apod. To platí u většiny NZDM. Je potom ovšem především na pracovnících NZDM, jak se k tomu postaví. Pokud mají možnost se rozdělit (viz dále personální obsazenost) a je po nějaké venkovní aktivitě poptávka, tak to většinou udělají. Respondent z jednoho NZDM dokonce zmínil, že poptávka je a že mnoho nápadů vzejde přímo od klientů.

„Občas přijdou a ptají se, jestli by si mohly jít něco zahrát, anebo jestli se někam pojedou.“

V těch NZDM, kde mají přidružené venkovní prostory, je už pro klienty automatické, že se ptají na sportovní venkovní náčiní, anebo se ptají pracovníků NZDM, co by mohli ten den podniknout venku.

V menšině jsou ta NZDM, která organizovaně provozují venkovní aktivity jen zřídka. I u těchto zařízení je ovšem pravidlem poptávka ze strany klientů alespoň v té podobě, že si vyžadují zapůjčení sportovních náčiní, zpravidla míčů, se kterými si jdou pak samostatně hrát na nedaleké hřiště basketball či fotbal.

Silnou konkurencí poptávce po venkovních aktivitách jsou počítače. Většina NZDM umožňuje klientům využívat počítače a pro mnohé z nich je to jeden z největších atraktorů pro klienty. Poptávka po venkovních aktivitách tak mnohdy nastává jako substitut primárně vyhledávané aktivitě na počítačích.

„Pokud jsou obsazené počítače, tak poptávka na venkovní aktivity je.“

Kompetence

Na základě odpovědí od jednotlivých respondentů vyšla najevo jedna, pro mě do určité míry překvapující skutečnost. Rozdíly v pojetí smyslu a činnosti NZDM ve vztahu k pedagogice volného času se totiž u jednotlivých NZDM zásadně liší.

V některých NZDM totiž nemají dle sdělení respondentů s volnočasovou pedagogikou vůbec žádnou zkušenost. Metody pedagogiky volného času či zážitkové pedagogiky nejsou v těchto NZDM vůbec využívány. Ze strany vedoucích NZDM byly zaznamenány reakce zcela odmítající využívání těchto specifických aktivit v jejich zařízeních. Tyto reakce byly odůvodněny zpravidla tak, že takové činnosti vůbec nespádají do oblasti práce sociálního pracovníka, jsou tak mimo kompetence pracovníků v NZDM a mimo jejich vzdělání.

„Volnočasovky neposkytujeme, protože to není sociální služba, poskytujeme dětem sociální službu, která pomáhá dětem smysluplně trávit volný čas.“

Na druhou stranu v některých NZDM metody volnočasové pedagogiky využívají poměrně často a inspiraci čerpají jak na internetu, tak v knihách. V některých NZDM jsou dokonce zaměstnaní pedagogové s přímou znalostí a zkušeností v této oblasti. V jednom zařízení dokonce vysílají své zaměstnance na školení.

V NZDM se setkáváme i s pracovníky pouze po rekvalifikačních kurzech, ti většinou nemají mnoho zkušeností s volnočasovými aktivitami a je tedy na vedoucích, jestli tuhle specifickou stránku práce s dětmi budou podporovat a tím i zaučovat tyto pracovníky, anebo se zaměří pouze na sociální práci.

„Pracovníci jsou, ale určitě bych brala, kdyby ti pracovníci měli nějaké vyšší vzdělání a dohledávali si nějaký informace, anebo nějaký metodiky sami, oni jsou výborní, jsou skvělí, ale asi sama víte, že se jinak zadávají pokyny človíčkovi, který má základní vzdělání, a člověku, který má vyšší odbornou školu.“

Finance

Pro velkou část mimo klubových aktivit jsou potřeba finance navíc oproti běžnému provoznímu rozpočtu NZDM. Typicky jde o delší výlety, návštěvy zařízení, kde je vstupné apod. NZDM jsou tak při organizování těchto aktivit závislá na tom, zda tyto

finance ve svém rozpočtu mají k dispozici. Většina dětí ze sociálně slabých rodin by si jinak takové výlety nemohla dovolit.

„...pro děti, které nemají žádné finanční možnosti, takže se shání peníze a různé granty a hradí to organizace.“

„No jednou ročně, protože na to nejsou jakoby moc peníze a je to samozřejmě jakoby hrozně nákladný.“

„Prostě pravda je, že samozřejmě v 90 % z nich prostě nemaj finance rodiny, takže by sme museli zařídit financování my, kompletně.“

Personální zajištění

Ve většině NZDM by uvítali další zaměstnance, i proto aby mohli s klienty chodit víc ven, nebo dělat klasický streetwork. A to z toho prostého důvodu, že by měl vždy alespoň jeden zaměstnanec zůstat v samotném zařízení. Pokud nemá NZDM registrovanou terénní službu, tak jim takový pracovník navíc může chybět.

„My máme terénní formu registrovanou, normálně jí jako využíváme, ale nevyužíváme jí v tom klasickém režimu, rádi bychom, ale prostě nejsou na to dostatečný finance a personální kapacita.“

„Takže bylo by to dobrý, já bych si přála, aby tady byly 4 místa minimálně, protože ono totiž samozřejmě období, kdy, dejme tomu, v létě, když bychom potom někam chodili. A určitě by to chtělo minimálně 3 lidi, ale spíš o to, že ty 2 jako dobrý samozřejmě, že vláda třeba přijede, když si řeknu já, ty děcka znám, ale člověk nikdy neví, když bylo 20 děcek jako no no.“

„Finance i personál by se na to hodil.“

Nespolehlivost, netečnost

Další kategorie, která byla opakovaně zmíněna, je nepravidelnost pořádání akcí venku. Z odpovědí respondentů vyplývá, že děti mají s pravidelnými akcemi problém. Vedoucí uvádí, že jsou neúspěšnější v udržení zájmu u pravidelných aktivit.

„Oni nejsou zvyklí dělat věci pravidelně.“

„Tak tam bude vždycky jenom jedna konkrétní skupina a vycházím ze zkušenosti. My jsme to zkoušeli dělat třeba každý pátek fotbal a jedna věc je, že tam je vždycky jedna skupina a málokdy se stane, že přijde někdo nový, že se osloví někdo nový, a druhá věc, že i to je

vlastně omrzí, nebo oni nejsou zvyklý dělat věci pravidelně, takže třeba ten fotbal ty pátky fotbalový vydržely třikrát, a pak vlastně se potom slehla zem, anebo právě jsme se rozhodli pravidelně chodit na to workoutové hřiště a cvičit, a taky to vydrželo párkrát, takže ty pravidelné aktivity celkově moc nefungují u nich, nejsou schopni.“

Pokud nějaké pravidelné akce NZDM organizují, děti se na nich střídají nebo vůbec nedorazí, zřídka kdy tam děti chodí pravidelně.

„Ty starší tráví většinu času na ulici, o prázdninách přestávají mít pojem i o dnech, takže se jim s akcemi připomínáme, protože ani nevědí, kdy se co koná.“

U nepravidelných akcí a výletů je to jinak. Nejsou tak časté, děti se na ně zpravidla těší a jsou žádané. Úspěchy mají jak výlety do přírody, tak i do měst.

I přesto, že klienti uvítají většinou změnu prostředí pozitivně, tak dle vedoucích se s těmito aktivitami musí zacházet střídavě. Je velmi těžké je motivovat k věcem, na které nejsou zvyklé a pro ně neznámé, někdy se pak tyto akce setkávají s nezdarem, klientům připadají mnohdy nudné a únavné. Před každou akcí je tedy třeba vyhodnotit, zda bude pro klienty zábavná a snesitelná.

„Delší koncentrace je pro ně složitá.“

„...hodně jedou vlastně nějaký box nebo něco takovýhleho, ale to je všechno o disciplíně, ale protože ještě jsem nepřišel na tu jakoby na to, jak je zaujmout tak, aby to šli udělat, vydrželi u toho. V podstatě jednorázově se dají přesvědčit k jakýkoliv aktivitě, ale když už je to nějak v limitu namáhavý nebo opakovaný, tak to je takový s nima problematický.“

„Oni chtějí na hřiště, ale když jsme po nich chtěli, aby si sestavili tým, tak to nejsou jakoby moc schopný.“

„...já si myslím, že tady na to je potřeba mít někoho z romský komunity, kdo prostě jim to tam jakoby našvihne a řekne, pojd' hrát ten fotbal.“

Počasí

Přirozeně velkou roli v provozování venkovních volnočasových aktivit hraje počasí. Ti, kteří volnočasové aktivity organizují, uvádějí např.:

„Snažíme se vždy, když je venku hezky, jít ven.“

„Hlavně v létě a nejvíce o prázdninách, kdy děti mají i víc volna.“

„Pokaždé když je hezky a umožní jim to situace, chodí s dětmi ven. Nejenom, že venku je to víc baví, ale mají tam i víc prostoru a necítí se tam tak pod dozorem.

„Když je hezky tak jsou moc spokojení.“

„To si myslím, jakože oni jsou zase, když je takhle hezky, tak jsou moc spokojení, jakmile začne pršet a tak, tak to oni začnou chodit jakoby do toho klubu, když se zhorší počasí a jestli. No opravdu nevím“

„Jakmile je venku počasí na to, abychom mohli zůstat venku, tak je poptávka ze strany dětí vždycky.“

„Někdy v rámci streetworku tam s nima jsme a trávíme tam s nima čas třeba, ale samozřejmě prostě, když je pak hezký počasí, tak jasný, že si třeba přiběhnou půjčit míč.“

Pozitivní zážitek, únik ze stereotypu

K tomuto tématu byly zjištěny převážně pozitivní reakce ohledně přínosů venkovních aktivit. A to i v těch NZDM, ve kterých se ven tak často nechodí. Především u sportovních či herních aktivit byly ze strany respondentů shledávány přínosy z hlediska poskytnutí zážitků, které nejsou pro klienty úplně běžné.

„Sto procentně ano, protože ti klienti NZDM zařízení, proč choděj do nízkoprahu, to je jedna část té problematiky, že nezažili úspěch a v rámci právě těch volnočasových aktivit venku by mohli samozřejmě prožívat a dojít k naplnění.“

„Vím, že ten sport člověka prostě odvede úplně jinam a že to je výborná prevence na cokoliv, a i na pitomou pubertu, která sama o sobě dává zabrat, takže ke sportu se stejně jako člověk vrací neustále.“

Z odpovědí jednotlivých respondentů je zřejmé, že téma pozitivního zážitku je obecně pro práci s klienty velmi důležité. Pokud totiž tento okamžik nenastane, klienti nemají pak pro návštěvu NZDM žádnou motivaci. Respondenti zdůrazňovali, že potenciál NZDM je především právě v tom, že zde děti mohou zažít něco, k čemu se v běžném životě nedostanou. A právě specifické venkovní aktivity mohou tento potenciál ještě posílit.

Ať už jsou to výlety do přírody nebo dokonce vícedenní pobyty, ale i pouhá hra na hřišti s kamarády, to vše klienty vede k pozitivnímu myšlení, a hlavně k interakci s ostatními klienty i lidmi, které potkají při cestách na jednotlivé aktivity. Může jim to pomoci v tom,

že vystoupí ze své obvyklé sociální bubliny. Ta může být přitom zvláště u romských dětí velmi složitě prostupná.

„Snaha tady byla o vícedenní pobyty, to ztroskotalo hned na začátku. Všeobecně naše děcka, se kterými pracujeme a už je to asi třetí generace. Tak bez svojí rodiny nikam nechtějí.“

Při pořádání specifických aktivit se také osvědčilo, když se starší děti zapojily do organizace akce. Sami tím získají dovednosti, jak smysluplně interagovat v kolektivu, mají pozitivní zážitek v podobě osvědčení svých sociálních kompetencí. Další výhodou pak je, že mladší děti se nebojí neznámého, protože aktivitu spoluorganizují jim známé starší děti.

„A navíc oni si neumí hrát, s nima si nikdo nehraje.“

„Mám pocit, pokud pracovníci pracují s dětmi venku, tak jsou aktivnější a samostatnější. Venku je to baví víc, když si můžou venku hrát.“

Vytváření důvěry, přirozené prostředí

Další důležitá kategorie hlavně pro pracovníky NZDM je budování důvěry s klienty, kterou lze mnohdy posílit právě při hře. Pokud při takové hře pracovník NZDM projeví zájem o klienta, otevírá mu to pak ke klientovi cestu, ten se mu pak spíše může svěřit se svými obtížemi. Pokud se pracovníkům NZDM nepovede získat si klientovu důvěru, zřídka kdy mu dokáže pomoci a práce s ním může být v budoucnu dosti obtížná.

„Ale ono to bez toho sblížení nejde.“

„To se nám jako daří, že jsme si skrze důvěru vytvořili autoritu, že na ně nemusíme křičet a oni nás respektují. To je potom už paráda.“

„Veškerá volnočasová aktivita přibližuje ten stav mezi pracovníky a klientem, a za mě je to strašně znát. Klienti vědí, že se zajímáme jenom čistě o ně, což oni vlastně vůbec neznají.“

Dle odpovědí respondentů se klienti necítí tak svázáni institucí, pokud jsou venku. Většinou jsou uvolněnější a při hře se více otevrou. Pro pracovníky je výhodou to, že mohou pozorovat klientovy reakce v určitých situacích, které jim pomohou klienta pochopit a dále rozvíjet práci s ním.

První kontakt

Vyhledávání nových klientů je specifickým a důležitým tématem mého výzkumu. Jak z jednotlivých rozhovorů vyplynulo, z hlediska tohoto tématu lze vyčlenit ta NZDM, která působí na malých městech či vesnicích. O těchto zařízení klienti sami ví, přirozeně je samostatně vyhledají, pracovníci takových NZDM pak v zásadě nemají potřebu aktivně nové klienty vyhledávat.

Jiná je situace u NZDM ve větších městech. Ta mají zpravidla registrovanou terénní práci, a chodí tudíž aktivně vyhledávat klienty do ulic. Pracovníci těchto NZDM k oslovení nových klientů využívají i volnočasové aktivity, přičemž to označují jako oslovení pomocí zábavy. Navázání kontaktu skrze volnočasovou aktivitu hodnotí tito pracovníci jako přínosné.

„Myslím, že volnočasovky mažou přirozené hranice, snáze se pak navazuje kontakt a následně vztah ke klientovi.“

„Tímhle tím způsobem se ty děcka snažíme dostat k tomu, aby se k nám přišly podívat i jindy.“

Jedna vedoucí NZDM uvádí, že volnočasové aktivity „mažou přirozené hranice“, pokud tedy dětem nebo mládeži nabídnete hru, většinou jí přijmou a tím navážete první kontakt.

„To je ten prvopočátek, protože třeba jeden můj kolega začínal právě tak, že se věnoval dětem v tom terénu právě volnočasovkama, jako vymejšlel hry. A pak se jako ubytoval.“
(Rozumějme slovu ubytovat ve slangu streetworku v tom smyslu, že představuje vytvoření důvěry mezi pracovníkem NZDM a klientem.)

„My je zveme sem, ale není to náš cíl. My chceme s těma dětma spolupracovat tam, takže když už ty naše klienty nějak známe, ale moc se s nimi nevidáme, když sem nechtějí moc chodit, tak je lákáme na fotbal, pinčes. Většinou máme vždycky v batohu létající talíř, ty děcka to neznaj a samozřejmě v tom terénu je x aktivit, které se dají dělat s dětma.“

„Věřím tomu, že je to stáhne z těch ulic.“

V jednom zařízení jsem se setkala i s určitou výhradou, resp. rizikem spojeným s využíváním volnočasových aktivit pro první kontakt s klienty:

„Protože ve chvíli, kdy nalákáte bandičku na fotbal atd., tak oni budou očekávat jen to. Ve chvíli, kdy se to budete snažit otočit v protisměru na sociální práci, na kontakt na

řešení nějakých problémů, tak vás s prominutím pošlou do prdele, a to bude to nejmenší co vás může čekat, případně prostě jako zmizet.“

5.5 Interpretace zjištěných informací, diskuze a závěr

Na základě zjištěných a kategorizovaných informací lze formulovat hlavní poznatky vzešlé z mého výzkumu. Z těchto poznatků budu zároveň v této závěrečné kapitole odvozovat dílčí odpovědi na mé výzkumné otázky. Konkrétně tedy: Mohou venkovní volnočasové aktivity představovat smysluplnou variantu práce s romskou mládeží v rámci poskytování služeb NZDM? Jsou nějaké venkovní aktivity ze strany NZDM organizovány, nakolik jsou u klientů úspěšné, a jak jsou na jejich provádění zaměstnanci těchto zařízení připraveni?

Předně je třeba ze zjištěných dat vypíchnout, že venkovní aktivity jsou ze strany NZDM s klienty převážně provozovány. Jsou provozovány v mnoha velmi rozdílných formách. Souhrnně lze ale uvést, že mezi nejběžnější patří sportování a hry na hřištích, kdy mohou NZDM velmi nevtíravě oslovit klienty nabídkou sportovního náčiní, v případě vlastního pozemku i poskytnutím prostoru. Běžně také NZDM organizují nepravidelné akce v podobě výletů za kulturou či do přírody, v některých případech i vícedenní pobyty.

Jako hlavní limity pro provádění těchto aktivit je třeba uvést především personální zajištění NZDM a finance. Bez možnosti rozdělit si v rámci otevírací doby klienty mezi více zaměstnanců je problematické jít se skupinou klientů ven. Neboť uvnitř otevřeného klubu musí zpravidla alespoň jeden zaměstnanec zůstat. Finance jsou podstatné hlavně pro větší výlety, návštěvu zařízení, kde se platí vstup, popř. vícedenní pobyty. Klienti NZDM pochopitelně nejsou schopni tyto akce platit sami, NZDM tak musí mít v rozpočtu pro takové akce finanční rezervy. Což je pochopitelně velmi často problém.

Vzhledem k zaměření výzkumu na romské děti byla částečně otevřena i otázka rozlišování romských a neromských dětí v NZDM z hlediska volby aktivit. Ukázalo se, že tato otázka není nijak podstatná. Když vedoucí NZDM mluvili o klientech, takové rozlišování zpravidla odmítali. Tato pozice je v obecné rovině pochopitelná. Nicméně při některých rozhovorech byly ze strany respondentů nakonec vysloveny názory, že vnímání určitých kulturních odlišností může být při práci s klienty praktické. Je snazší poté překonávat určité bariéry při interakci s klienty, zároveň i řešit při pobytu mimo NZDM občasná konflikty mezi klienty a majoritní společností.

Pro výzkum byla důležitá i otázka, zda mohou venkovní aktivity sloužit k prvotnímu kontaktování klientů. Zde byla do určité míry relevance dělení romských a neromských dětí potvrzena. Romské děti jsou více zvyklé trávit čas venku, „na ulici“, k oficiálním institucím jsou odtažitější. Venkovní aktivity odehrávající se v jejich přirozeném prostředí tak pro ně mohou představovat snazší krok, jak si k zaměstnanci NZDM vybudovat vztah. Z výzkumu přitom vyplynulo, že romské děti představují většinový podíl klientů NZDM v Libereckém kraji. Je tedy logické, že aktivity provozované v NZDM by se měly do určité míry přizpůsobovat jejich specifickým požadavkům. Na druhou stranu je třeba dodat, že i neromské děti navštěvující NZDM zpravidla pocházejí z prostředí sociálně vyloučených komunit. Právě v tomto ohledu tak mají k romským dětem blízko, romští i neromští klienti NZDM toho tudíž mají mezi sebou více společného než rozdílného.

Zajímavým systémovým tématem byly rozdílné reakce respondentů na otázky týkající se využívání metod pedagogiky volného času či zážitkové pedagogiky při provozování venkovních aktivit. Byly zaznamenány zcela odmítavé reakce odkazující na formální klasifikaci NZDM jakožto zařízení zajišťující sociální práci, nikoliv pedagogickou činnost. Při opětovném prověření činnosti NZDM, tak jak je definována právními předpisy, je třeba ale takto schematický pohled odmítnout. Dle § 27 vyhlášky č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách, je činnost NZDM definována následovně:

Základní činnosti při poskytování sociálních služeb v nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež se zajišťují v rozsahu těchto úkonů:

a) výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti:

- 1. zajištění podmínek pro společensky přijatelné volnočasové aktivity,*
- 2. pracovní výchovná činnost s dětmi,*
- 3. nácvik a upevňování motorických, psychických a sociálních schopností a dovedností,*
- 4. zajištění podmínek pro přiměřené vzdělávání,*

b) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím:

aktivity umožňující lepší orientaci ve vztazích odehrávajících se ve společenském prostředí,

c) sociálně terapeutické činnosti:

socioterapeutické činnosti, jejichž poskytování vede k rozvoji nebo udržení osobních a sociálních schopností a dovedností podporujících sociální začleňování osob,

d) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí:

1. pomoc při vyřizování běžných záležitostí,

2. pomoc při obnovení nebo upevnění kontaktu s rodinou a pomoc a podpora při dalších aktivitách podporujících sociální začleňování osob.⁵⁶

Z uvedeného je zřejmé, že metody pedagogiky volného času jsou pro naplňování účelu NZDM využitelné. To potvrzují i odborné zdroje, např. D. Knotová upozorňuje na prolínání pedagogiky a smysluplné trávení volného času.⁵⁷ Další autoři zdůrazňují roli NZDM pro uspokojování potřeb klientů ohledně smysluplných volnočasových aktivit, o které sami žádají, a přitom nemají možnost samostatně je provozovat. Zároveň ale zdůrazňují i roli NZDM, v rámci které mohou klienty podněcovat k novým činnostem. Takové programy lze odvozovat ze základů např. i zážitkové pedagogiky.⁵⁸

Tento systémový pohled potvrdila i velká část respondentů mého výzkumu, když se využívání technik a metod pedagogiky volného času či zážitkové pedagogiky nijak nebránila. U některých byly zaznamenány i odpovědi, ve kterých bylo potvrzeno aktivní vyhledávání informací o takových metodách. Co se ovšem ukázalo jako hlubší problém, byly zpravidla obtíže při shánění kvalifikovaných pracovníků. Což je pravděpodobně dáno i tím, že NZDM jsou systémově skutečně zařazena do zařízení sociálních služeb a pro nábor či školení pedagogických pracovníků skutečně nejsou pravidla jejich činnosti a jejich financování nastavena.

Potenciál venkovních aktivit pro úspěšnou práci s klienty NZDM byl taktéž potvrzen při popisu nejvýznamnějších přínosů takových aktivit. Velmi často zde respondenti mluvili o pozitivních a nevšedních zážitcích, úniku ze stereotypu. Pochopitelně, že takové přínosy mohou mít i standardní aktivity uvnitř klubu, ovšem venkovní prostředí přirozeně nabízí pro nové zážitky rozmanitější prostor. U sportovních či herních aktivit mohou klienti NZDM poznat pro ně ne úplně běžné zážitky úspěchu a sebenaplnění. U komplexnějších

---

⁵⁶ Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/372793/vyhlaska_505-2006.pdf/bf86c99a-18ed-afb0-9d38-4ab5cf469dbd

⁵⁷ KNOTOVÁ, Pedagogické dimenze volného času, s.67

⁵⁸ HÁJEK, Hofbauer a Pávková, *Pedagogické ovlivňování volného času*, s. 154

aktivit si mohou vyzkoušet i role organizační, role, při kterých mají určitou odpovědnost. Při dobrodružnějších aktivitách, či právě aktivitách vycházejících ze zážitkové pedagogiky mohou zaměstnanci NZDM posílit s klienty vzájemnou důvěru.

V tomto ohledu byl tak nepřímě potvrzen i potenciál metod pedagogiky volného času či zážitkové pedagogiky. Ty mohou aktivity organizované NZDM povýšit z hlediska jejich pozitivního působení na osobnostní rozvoj jejich klientů. Dle mého názoru podpořila zjištění mého výzkumu i předpoklad, že takové aktivity je s klienty NZDM jednodušší provozovat v jejich přirozeném prostředí, tedy venku. Venkovní prostředí navíc představuje pro vymýšlení takových aktivit i prostředí podnětnější. To je důležité i z hlediska dalších dílčích zjištění mého výzkumu, dle kterých je zpravidla problematické udržet poptávku po aktivitách NZDM, pokud jsou pravidelné a vyžadují větší míru disciplíny. Nárazové a překvapivé aktivity v různém venkovním prostředí tudíž mohou i tento problém řešit.

Můj výzkum lze tedy uzavřít s tím, že na výzkumné otázky je možné odpovědět v zásadě kladně. Bylo potvrzeno, že venkovní aktivity jsou ze strany NZDM organizovány. Bylo také potvrzeno, že nabídka takových aktivit může být u klientů NZDM úspěšná.

Zároveň je ale třeba zdůraznit, že už při deseti výzkumných vzorcích byly zjištěny velké rozdíly v tom, jak NZDM k venkovním aktivitám přistupují a jaké k tomu mají možnosti. A to především z hlediska jejich personálního zajištění. Pozitivní potenciál těchto aktivit byl většinou potvrzen, ovšem ukázaly se i určité systémové pochybnosti ohledně toho, nakolik je možné v rámci NZDM tento potenciál naplňovat i s použitím metod pedagogiky volného času.

6 Literatura:

BLATNÝ, Marek. Psychologie osobnosti: hlavní témata, současné přístupy. Praha: Grada, 2010. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3434-7.

GAVORA, Peter. Úvod do pedagogického výzkumu. 2., rozš. české vyd. Přeložil Vladimír JÚVA, přeložil Vendula HLAVATÁ. Brno: Paido, 2010. ISBN 9788073151850

HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času. Vyd. 2., aktualiz. [i.e. 3. vyd.]. Praha: Portál, 2011. ISBN 9788026200307.

HALAMOVÁ, Kabíček in SOBOTKOVÁ, Veronika. Rizikové a antisociální chování v adolescenci. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4042-3.

HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

HOFBAUER, Břetislav. Děti, mládež a volný čas. Praha: Portál, 2004, ISBN 8071789275.

JEDLIČKA, Richard a kol. Děti a mládež v obtížných životních situacích: nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí. Praha: Themis, 2004, ISBN 8073120380.

JÍRA in PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. Pedagogika volného času. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2002, ISBN 8071787116.

KERTÉSZ, Tibor, VYLITOVÁ, Romana, ed. Co se osvědčilo: úspěšné romské projekty ve střední a východní Evropě. Praha: Partners Czech, 2003. ISBN 8023903624.

KNOTOVÁ, Dana. Pedagogické dimenze volného času. Brno: Paido, 2011. ISBN 9788073152239.

MARCUS, Bess H. a LeighAnn H. FORSYTH. Psychologie aktivního způsobu života: motivace lidí k pohybovým aktivitám. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-654-4.

MATOUŠEK, Oldřich. Práce s rizikovou mládeží: projekt LATA a další alternativy věznění mládeže. Praha: Portál, 1996. ISBN 8071780642.

NEUMAN, Jan. Dobrodružné hry a cvičení v přírodě. Vyd. 7. Praha: Portál, 2014. ISBN 9788026206286.

NEUMAN in PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. Pedagogika volného času. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2002, ISBN 8071787116.

PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. Pedagogika volného času. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2002, ISBN 8071787116.

PELÁNEK, Radek. Zážitekové výukové programy. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-656-8.

SPOUSTA, Vladimír. Metody a formy výchovy ve volném čase: kultura a umění ve výchově. Brno: Masarykova univerzita, 1996. ISBN 80-210-1275-7.

ŠMAJS, Josef. Ohrožená kultura: od evoluční ontologie k ekologické politice. Brno: Host, 2011. ISBN 9788072944583.

VÁŽANSKÝ, Mojmír. Volný čas a pedagogika zážitku. Brno: Masarykova univerzita, 1992. ISBN 8021004282.

VESELÁ, Jana. Jak ve volném čase? (projekty her pro volný čas dětí a mládeže). Hradec Králové: Gaudeamus, 1997. ISBN 8070411465.

VYMĚTAL, Jan. Úvod do psychoterapie. 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Grada, 2010. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2667-0.

Online citace:

Česká asociace streetwork – Co je ČAS [online], [cit. 2020-1-5]. Dostupné z: <https://www.streetwork.cz/stranka/2392/co-je-cas>

Česká asociace streetwork, Oborový portál o nízkoprahových sociálních službách a zařízeních [online]. Mgr. Jan Čechlovský, 2006 [cit. 2020-1.14]. Dostupné z: http://www.archiv.streetwork.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=703

Wolch J, Jerrett M, Reynolds K, McConnell R, Chang R, Dahmann N, Brady K, Gilliland F, Su JG, Berhane K. Childhood obesity and proximity to urban parks and recreational resources: a longitudinal cohort study. [online], Health Place. 2011 Jan;17(1):207-14. doi: 10.1016/j.healthplace.2010.10.001. Epub 2010 Oct 15. PMID: 21075670; PMCID: PMC4380517.

[cit. 2020-1-13]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1353829210001528?via%3Dihub>

STELLA, Marco, Stíbral, Karel. „Krajina a evoluce“? Evolučně-psychologické teorie percepce krajiny. Envigogika IV/2, 2009, str. 7 [online]. [2020-2-2] Dostupné z: <https://www.envigogika.cuni.cz/index.php/Envigogika/article/view/41>

Strategie sociálního začleňování 2014–2020, [online] 2014 [cit.2020-1-4]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/strategie-socialniho-zaclenovani-2014-2020>

Vyhláška 505/2006 Sb., vyhláška, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách 15. 11. 2006 [online]. [cit.2023-3-5], Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/372793/vyhlaska_505-2006.pdf/bf86c99a-18ed-afb0-9d38-4ab5cf469dbd

Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách. In Příručka pro personální agendu a odměňování zaměstnanců. 14.3.2006 [online]. [cit.2020-1-5], Dostupné z: https://ppropo.mpsv.cz/zakon_108_2006

